

Джурило А. П.

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки

Інститут педагогіки НАПН України

м. Київ, Україна

СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ ПІДРУЧНИКА З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Інновації у викладанні іноземних мов (ІМ) асоціюються у першу чергу з використанням Інтернет-технологій, тому існує думка, що інноваційним може бути тільки електронний підручник. Безумовно, електронні підручники виводять процес навчання ІМ на новий рівень, забезпечуючи виконання різноманітних навчальних завдань за рахунок використання складного програмного забезпечення. Однак друкований підручник також може бути інноваційним, якщо розуміти під педагогічними інноваціями нові концепції, методи, програми, технології, які експериментально перевірені та впроваджені у навчальний процес з метою підвищення його ефективності. Інноваційний підручник з ІМ (незалежно від типу носія: паперового або електронного) – це підручник, який відповідає цілям навчання на сучасному етапі. Сьогодні оптимальним для досягнення цілей іншомовної освіти є підручник нового покоління, що інтегрує можливості паперового та електронного варіантів, які, доповнюючи один одного, дозволять зробити процес навчання більш ефективним.

Нові цілі навчання ІМ, що визначені Державними стандартами базової та повної загальної середньої освіти (2011), вимагають зміни не тільки змісту навчального предмета, а й характеру навчальної взаємодії між учителем та учнем, а саме підвищення активності, ініціативності та самостійності учня, в тому числі і у виборі траєкторії досягнення навчальних цілей. Оскільки навчальна взаємодія здійснюється у значній мірі за допомогою підручника, то очевидно, що підручник з ІМ нового покоління повинен ґрунтуватися на

дидактичних та лінгводидактичних принципах, які відображають сучасну парадигму освіти в цілому, і концепцію іншомовної освіти зокрема.

Сучасний підручник з ІМ, на нашу думку, повинен будуватися на наступних загально дидактичних принципах: компетентнісному підходу, модульності та багаторівневості, міждисциплінарності та принципі випередження.

Компетентнісний підхід – ключове поняття сучасного іншомовної освіти, оскільки метою навчання ІМ є формування особистості, яка володіє комунікативною компетенцією. Компетентнісний підхід як принцип побудови підручника з ІМ передбачає таку організацію матеріалу, яка забезпечить взаємозалежний розвиток усіх компонентів іншомовної комунікативної компетенції: мовний, мовленнєвий і соціокультурної, а також інших загальнокультурних, когнітивних та інформаційних.

Модульність та багаторівневості як принципи організації підручника дозволять надати процесу навчання велику гнучкість за рахунок наявності вибору у вчителя і учня. Модульна побудова підручника полягає у розподілі змісту підручника на ряд відносно самостійних розділів, кожен з яких може вивчатися автономно, якщо освітня мета або потреба учня полягає у розвитку конкретної мовної або мовленнєвої компетенції або декількох взаємопов'язаних компетенцій.

Багаторівневості полягає у розподілі тематичного і мовного матеріалу в рамках кожного розділу підручника принаймні на два рівня складності: базовий та просунутий, а також у розробці завдань, розрахованих на різний рівень сформованості мовної та мовленнєвої компетенцій. Наявність декількох рівнів дозволить вчителю та учням, ґрунтуючись на результатах діагностичного тесту, вибрати оптимальну траєкторію досягнення освітньої мети, що забезпечить реалізацію індивідуального підходу в навчанні.

Міждисциплінарність як принцип побудови підручника передбачає, по-перше, відбір змісту з опорою на знання, отримані з інших предметів, що вивчаються, наприклад курсу Всесвітньої історії; по-друге, використання

спільних для різних дисциплін активних методів навчання, наприклад проектне завдання, case study, круглий стіл.

Принцип випередження передбачає відбір тематичного і мовного матеріалу, який «випереджає» рівень розвитку загальнокультурної та мовної компетенцій учнів, і розробку системи завдань з опорою на проблемні методи навчання. Принцип випередження також визначає відбір тематичного і текстового матеріалу, який залишається актуальним протягом декількох років. Одним із способів забезпечення актуальності змісту підручника є створення його електронної версії, що дозволяє регулярно оновлювати матеріал.

Лінгводидактичні принципи, що відображають комунікативну спрямованість сучасної іншомовної освіти, визначають вузько орієнтований відбір змісту, вибір методів навчання та способів організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Цими принципами є автентичність, сучасність, інформативність і функціональність.

Автентичність, сучасність та інформативність, тісно пов'язані із загальнодидактичним принципом випередження, та диктують необхідність відбору актуального, тематичного, текстового і мовного матеріалу із сучасної художньої літератури, періодичних та електронних видань. Ці принципи також передбачають розробку системи завдань, у першу чергу творчих, виконуючи які учні користуються сучасними джерелами інформації, включаючи Інтернет-ресурси.

Функціональність як принцип організації підручника реалізується на трьох рівнях. По-перше, цей принцип означає гармонійне поєднання всіх аспектів навчання (навчального, пізнавального, виховного та розвиваючого) з метою задоволення усвідомленої освітньої потреби учня. По-друге, цілі кожного уроку формулюються як комунікативні завдання, які учень вчиться вирішувати за допомогою досліджуваних мовних одиниць і мовних моделей. По-третє, об'єктом засвоєння не є мовні одиниці, як такі, а функції, виконувані ними в актах комунікації, що виражається в організації подачі матеріалу переважно «від функції до засобу».

Друкований підручник з ІМ нового покоління, в основі концепції якого лежать зазначені дидактичні і лінгводидактичні принципи, забезпечує цікавість до предмету, стимулює когнітивну та комунікативну активність учнів, що сприяє розвитку не тільки всіх компонентів іншомовної комунікативної компетенції, а й інших значущих компетенцій. Однак було б неправильно не скористатися наявними можливостями, які надає для вдосконалення навчального процесу електронний підручник.

Варто зазначити, що під терміном «електронний підручник» не варто сприймати електронну копію паперового підручника, яку можна відкрити на персональному комп'ютері або планшеті (що, треба визнати, сучасному поколінню учнів зробити набагато зручніше); скоріше це автономна версія повного навчального курсу (або його частини), що володіє всіма зазначеними вище позитивними якостями паперового підручника і одночасно дозволяє найбільш повно та ефективно реалізувати весь дидактичний потенціал сучасних комп'ютерних технологій (наприклад, можливість переходу за Інтернет-посиланням для виконання різних завдань, у тому числі з проектної діяльності, безпосередньо з тексту книги; можливість включення в «тіло» підручника ілюстративного, аудіо- та відеоматеріалу; створення на цій основі інтерактивних вправ з елементами штучного інтелекту і т. д.) відповідно до цілей і завдань поступального навчання учнів навичкам володіння ІМ. Все це дозволяє зробити зміст підручника актуальним, а процес навчання більш захоплюючим і творчим.

При цьому інструменти, властиві тільки електронній версії підручника, дозволяють учням ефективно розвивати і, власне, мовну компетенцію, так як забезпечують можливість виконувати самостійно в позакласний час вправи на розвиток навичок і вмінь використання лексики та граматики: тренувальні, підстановчі і трансформаційні. У свою чергу, це дозволяє вирішити проблему дефіциту навчальних годин для неспеціалізованих класів.

Список літератури

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (2011).